

YETİŞKİN DİLİ SÖZLÜ ANLATI METİNLERİNDE ZAMAN BELİRTECİ - HÂL TÜRÜ ETKİLEŞİMİ

Seda Gökmen

Özet

Bu çalışmanın amacı, Türkçedeki zaman belirteçleri(temporal adverbials)'ni, zaman belirteçleri için önerilmiş sınıflama açısından ele alarak, bu tür belirteçlerin bir tümce içinde yer alan eylemin sözcüksel görünüş(lexical aspect)'ünü belirlemedeki etkilerini yetişkin dili sözlü anlatı verisi üzerinden sorgulamak ve zaman belirteci türlerinin hangi hâl türleri(situation types)'yle kullanıldıklarına ilişkin betimlemeye dayalı bir öntür(proto-type) oluşturmaktır. Bu amaç çerçevesinde ulaşılan en temel sonuç, yetişkin dili ve çocuk dili sözlü anlatı metinlerine dayalı veri tabanında en çok kullanılan belirteç türü zaman odaklı belirteçlerdir. Ayrıca, bu belirteç türü, bütün hâl türleri ile yüksek kullanım sıklığı sergilemektedir. Bu sonuç edinim hiyerarşisi ve kullanım hiyerarşisi arasında koşutluk olduğunu göstermektedir.

***Anahtar sözcükler:** anlatı, zaman belirteci, hal türü, durum, edimsellik, tamamlama, bitirme.*

THE INTERACTION OF TEMPORAL ADVERBIALS AND SITUATION TYPES IN NARRATIVE TEXTS

Abstract

The aim of this study is to analyze the temporal adverbials in Turkish in terms of to determine the effects of these adverbials on the verb functioning as the predicate of these sentence using the spoken adult data and to define a proto-type depending on the situation types that one used with the temporal adverbials. With this purpose in mind with respect to these aims, the basic conclusion to be achieved is that the most frequent adverbials to be used within the spoken narrative texts of adult language and child language data are the temporal adverbials. In addition to that, this kind of adverbials occur frequently with all situation types. This conclusion makes it apparent that there is a conditionality between the acquisition hierarchy and the competence hierarchy.

***Keywords:** narrative, temporal adverbial, situation type, state, activity, accomplishment, achievement.*

Giriş

Bu çalışmanın amacı, Türkçedeki *zaman belirteçleri* (temporal adverbials)'ni, zaman belirteçleri için önerilmiş sınıflama açısından ele alarak, bu tür belirteçlerin bir tümce içinde yer alan eylemin *sözcüksel görünüş* (lexical aspect)'ünü belirlemedeki etkilerini yetişkin dili sözlü anlatı verisi üzerinden sorgulamak ve zaman belirteci türlerinin hangi *hâl türleri* situation types'yle kullanıldıklarına ilişkin betimlemeye dayalı bir *öntür*(proto-type) oluşturmaktır. Bu nedenle çalışmada, bir yandan Türkçedeki zaman belirteçlerinin *içsel*(inherent) görünümüne dönük betimlemelere ulaşmak, diğer yandan da eylem-belirteç etkileşiminin yetişkin dilindeki düzenlenişini saptamak hedefi belirginleşmektedir. Zaman belirteçlerinin ve eylemlerin sözlüksel görünüşlerinin ulamlandırılması, Smith 1991'de yer alan *görünüş kuramı* (theory of aspect) ilkelerince yapılacaktır.

Aksu-Koç (1993:55)'ta anlatı metin türünün, dilbilim alanında, ön plan-arka plan düzenlemesi ve zamansal bakış açısını belirtmekte kullanılan dil yapılarını incelemek üzere ele alınan bir metin türü olduğu belirtilmektedir. Bilindiği gibi anlatıda, olayların zamansal sıraya göre dizilmesi ve aktarılmak istenen bilginin bir tema çerçevesinde yapılması söz konusudur. Bu aktarımın gerçekleşiminde de dilbilgisel bir ulam olan belirteçler, zamansal ve uzamsal düzenleniş göstermede önemli bir rol üstlenmekte ve *metin sürücü*(text driver) işlevinde kullanılmaktadırlar. Bu çalışmada zamansal düzenleniş gösteren belirteçler sözlü anlatı metinleri bağlamında incelenecek, zaman belirteçlerinin yetişkin dilindeki görünümüne ve hâl türleri ile etkileşimlerine ilişkin özellikler, yalnızca bu çalışmanın örnekleme adına betimlenecek ve yukarıda belirtilen amaç doğrultusunda aşağıdaki şu sorulara yanıt aranacaktır:

1. Türkçede zaman belirteçlerinin kullanımında belirli bir sıralılık ilişkisi var mıdır?
2. Yetişkin dili verisinden hareketle, hangi tür zaman belirteçleri hangi hâl türü içinde yer alan eylemlerle kullanılmaktadır ve Türkçede belirteçlerin bir eylemin hâl türüne ne türden kısıtlamaları vardır?
3. Yetişkin dilinde zaman belirteci kullanımlarının sözcüksel çeşitleniş ne düzeydedir?

Yukarıda değinilen sorular çerçevesinde daha önce çocuk dili bağlamında ulaşılan bulgularla, yetişkin dilinde sözlü anlatı metinlerine dayalı veri tabanının bir karşılaştırması yapılacaktır. Böylelikle çocuk dilinde sözcüksel görünüş ve zaman belirteci kullanımının, yetişkin dili için bir öntür gösterip göstermediği sorgulanacaktır.

Veri Toplama ve Çözümleme Aşamalarına Yönelik İşlem Basamakları

Bu çalışmada, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dilbilim Bölümünde oluşturulan, doğal sözlü anlatı veri tabanı kullanılacaktır. Çalışmada, verinin toplanmasına yönelik işlem basamaklarının ilki, anlatıcılara başlarından geçen bir olayı o andaki yoğunluğuyla aktarabilmeleri amacıyla korktuğun, sevdiğin ya da hüzne boğulduğunu hissettiğin, yoğun duygular yaşamana neden olan bir olay başından geçti mi? biçiminde soru sormak olmuştur. Ardından, deneklerden elde edilen anlatı metinlerine dayalı veri teybe kaydedilmiş, sonrasında da yazıya aktarılmıştır. Bir başka deyişle, çalışmada kullanılan veri, anlatı metinleri kapsamında doğrudan gözlem yoluyla toplanmıştır.

Bu deneysel çalışmanın örneklem grubunu uzmanlık alanları tıp, endüstri, kimya mühendisliği, dilbilim, felsefe ve Türk Dili ve edebiyatı olan 18-27 yaş arası 6 kız ve 6 erkekte oluşan 12 kişilik anlatıcı grubu oluşturmaktadır.

Verinin çözümlenmesine yönelik işlemler ise; teyp kaydıyla toplanan sözlü anlatı örnekleri yazıya geçirilmiş, çalışma konusu olan eylemler üye yapılarıyla beraber (özellikle de zaman belirteçleri öncelenecek) Excel 6.0'da listelenmiş, bu eylemler ve birlikte kullanıldıkları zaman belirteçleri Smith 1991'de yer alan görünüş kuramına göre sınıflanmış, niceliksel ve niteliksel gözlemler için hazırlık süreci tamamlanmıştır. Niceliksel gözlemler için ise verinin istatistikleri Excel 6.0'da yapılmıştır.

1. Zaman Belirteçleri

Zaman belirteçleri herhangi bir eylemin gerçekleşme zamanını ve durumunu belirlemektedir. Ayrıca, bu belirteçler içinde yer aldığı tümcenin görünüş değeri ile de uyum sağlamakta, çoğu zaman tümcenin görünüş değerini saptamada etkili olmaktadır. Bu çalışmada, eylemle birliktelik sergileyerek bir tümcenin görünüş değerini etkileyen zaman belirteçleri üzerinde durulacaktır.

Zaman belirteçleri, Smith 1991'de yer aldığı biçimiyle dört ana ulamda ele alınmaktadır. Bu ulamlar;

Zaman odaklı belirteçler(locating adverbials): *dün, Ali gitmeden önce ...*

Sürerlik belirteçleri(duration adverbials): *bir saat için, saat 1'den 3'e kadar ...*

Tamamlama belirteçleri(completive adverbials): *bir saat içinde, bir saatte ...*

Sıklık belirteçleri(frequency adverbials): *sık sık, asla, haftada üç kez, her hafta...* (1991:155)

Smith (1991:155) bu dört tür belirtecin genellikle tüm dillerde görüldüklerinin altını çizmekte ve hepsinin de doğrudan görünüş sistemi ile etkileştiklerine

değınmektedir. Smith'in dörđlü sınıflamasında yer verilen zaman belirteçleri türlerine şöyle bir bakıldığında en temel özellikleri aşağıdaki biçimde özetlenebilmektedir:

1.1 Zaman odaklı belirteçler

Zaman odaklı belirteçler, gönderimsel zamanı ya da içinde bulunulan zaman anlamına gelen durum zamanını, yani konusal sürekliliğı belirginleştirmektedir. İçinde tek zaman odaklı belirteç bulunan tümcede söz konusu belirteç, genellikle gönderimsel zamanı gösterici nitelik taşımaktadır. Bu çerçevede aşağıdaki örnekler düşünülebilir.

- (1) Dün gazete okudum.
- (2) Geçen yıl yeni evimize taşındık.

(1) ve (2)'deki *dün* ve *geçen yıl* anlatımları tümcelerde yer alan eylemlerin belirli bir zaman diliminde gerçekleştikleri bilgisini verici bir nitelik taşımaktadır. Aynı zamanda eylemlerin yapılmış bitmiş olduklarını da göstermektedirler.

Lee, Korecedeki *ruh durumu eylemleri*(psych-predicate)nin içselleştirdikleri niteliklerin, kullanılacak olan belirtece kısıtlamalar getirdiğini, örneğin, sürerlik belirteçlerinin (5 saat için) bu tür eylemlerle uyumlu olduğunu, zaman odaklı belirteçlerin (10 dakikada) ise aynı uyumu göstermedikleri görüşünü savunmaktadır (1999:224).

1.2 Sürerlik belirteçleri

Sürerlik belirteçleri bir eylemin gerçekleşme zaman aralığındaki sürme zamanını yani temasal sürekliliğı göstermektedir.

- (3) Ali saat 2'den 5'e kadar uyudu.
- (4) Ödevi 2 saat için yazdı.

(3)'teki *2'den 5'e* belirteç öbeğı *uyu-* eyleminin sürme aralığına ilişkin bilgi verici nitelik taşımaktadır. Smith, belirteç ve hâl türünün uyumlu olması durumunda herhangi bir özel yorumlama gerektirmeksizin belirtecin, eylemin yapılmasına ilişkin süre hakkında bilgi verdiğini ve bu bilginin de tümcenin hâl türünün dışında kaldığı görüşünü savunmaktadır (1991:156). Bir başka deyişle, (3) gibi bir tümcede eylem-belirteç uyumu tam bir birliktelik göstermesine karşın, (4)'te bu uyumun olduğunun söylenebilmesi için özel bir yorumlama ya da ikinci bir okuma yapılması gerekmektedir.

Bennet (1981:26), sürerlik belirteç öbeklerinin eyleme 'yinelenen', yani 'belirli aralıklarla tekrar edilen olma' özelliğini yüklediğı görüşünü öne sürmekte ve dolayısıyla da bu belirteçlerle kullanılan eylemlerin, durağan bir nitelik

taşımadıklarına değinmektedir. Bu çerçevede *Ali eskiden ev yapardı* gibi bir tümce düşünüldüğünde ‘ev yapma’ eyleminin geçmişte belirli bir zaman diliminde tekrar edildiği yorumu yapılabilmektedir.

Eylemin gerçekleşmesini içeren zaman dilimi açısından bakıldığında bu belirteçler, ‘sürme’ ya da ‘devam etme’ niteliğini taşımaktadır. Ancak, bu nitelik söz konusu belirteçlerin, sonlu olma özelliği taşıyan tamamlama veya bitirme eylemleriyle bir arada kullanımlarına da bir kısıtlama getirmektedir. Carlson (1981:45) söz konusu kısıtlama nedeniyle ‘sürme-devam etme’ niteliğinin bu belirteç türünün tanımlanmasında temel ölçüt olarak alınmaması gerektiğini belirtmektedir.

1.3 Sıklık belirteçleri

Bu tür içinde yer alan belirteçler, durumun ya da olayın içinde yer aldığı zaman dilimini göstermenin yanısıra, bu durum ya da olayların tekrar edilme, yani yinelenme sıklığını aktarıcı değer taşımaktadır.

(5) Ali hergün süt içer.

(6) Ali her hafta basketbol oynar.

(5) ve (6)’da alışkanlık niteliğindeki durumlar örneklenmektedir. ‘Süt içme işinin her gün olduğu, basketbol oynamanın her hafta yinelenen bir eylem olduğu’ bilgisi bu eylemlerin belirli zaman aralıklarında yinlendiğini göstermektedir.

Erguvanlı-Taylan 1996’da, Smith 1991’deki saptamalara koşut olarak sıklık belirteçlerinin, ‘alışkanlık gösterme’ özelliğini öncellediği vurgulanmaktadır. Bu özellik, *Ali evi topladı* ve *Ali her gün evi topladı* tümceleri karşılaştırıldığında bütün yalınlığı ile görülebilmektedir. İlk tümcede ‘ev toplama’ eylemi, edimsellik özelliği çerçevesinde tek bir kez yapılmış olmasına karşın, ikincisinde, eyleme yineleme niteliği kazandırmakta ve eylemin hâl türünü durum görünüşüne çevirmektedir.

Mourelatos (1981:205), *iki kere, beş kere* türündeki *sürerlik belirteçleri*(cardinal count adverbials)’nin, *haftada beş kere, sık sık, her zaman, nadiren* gibi sıklık belirteçlerinden farklı olduğuna değinmektedir. Bu çerçevede, bu iki belirteç türü arasında, kullanıldıkları bağlama dayalı olarak da tür değişimleri olabileceğini belirtmektedir. Bu bakış açısının şöylesi bir örnekle açıklanabileceği düşünülebilir. Örneğin, *üç kere* sürerlik belirteci belirli bir bağlam içinde *haftada üç kez* ya da *ayda üç kez* yapılan bir eylemi ifade etme işlevinde kullanılarak sıklık belirteci niteliği kazanabilmektedir.

1.4 Tamamlama belirteçleri

Bir tümcede yer alan belirteç-eylem ilişkisinde herhangi bir uyumsuzluk olması durumunun o tümcenin özel olarak yorumlanmasını gerektirmesi sıklıkla son ulam olan tamamlama belirteçleri için söz konusu olmaktadır. Tamamlama belirteçleri, tamamlanan eylemin zamansal aralığının yerini belirlemektedir. Smith, bu türden belirteçlerin hem *+sonluluk*(telic) gösteren eylemlerle hem de nadiren de olsa *-sonluluk*(atelic) gösteren eylemlerle kullanıldıklarını vurgulamaktadır (1991:157). Örneğin, ‘bir saat içinde okula yürümeye çalışmak’ ya da ‘beş dakika içinde şiir yazmak’ gibi. Tamamlama belirteçlerinin alanyazınında diğer türlere göre daha az üzerinde durulan belirteç türü olduğu da gözlemlenmiştir.

2. Hâl Türleri

Smith 1983, 1986’da temelleri atılan ve 1991’de olgunlaştırılan kuram, görünüşü, evrensel dilbilgisi içinde bir ulam olarak değerlendirmektedir. Smith 1991’e dayanılarak görünüş kuramı şu biçimde özetlenebilir:

Kurama göre görünüş, hâl türü ve *bakışaçısı*(viewpoint) olmak üzere iki bileşenden oluşmaktadır. Görünüş kuramı, konuşan kişinin rolünü, iletişimde bulunduğu dilin özelliklerine bağlı olarak, hâl türlerinden birini seçmek olarak belirginleştirmektedir. Bir eylemin hâl türünün belirlenmesi sürecinde, söz konusu eylem dışında onun birliktelik içinde bulunduğu eylem öbeği olarak adlandırılan dilbilgisel yapılara gereksinim bulunmaktadır. Eylem öbeğinin yüklendiği sorumluluk, en az eylem kadar önemli olmaktadır. Salt eyleme dayanılarak yapılan hâl türü saptamaları çoğu zaman yanıltıcı olabilmektedir.

Hâl türleri için yapılmış olan en klasik sınıflamada dört hâl türü yer almaktadır. Aristo’ya değin uzanan bu sınıflamada yer alan hâl türleri *edimsellik*(activity), *tamamlama*(accomplishment), *bitirme*(achievement) ve *durum*(state) biçiminde olmaktadır. Smith 1991, Ryle 1949, Kenny 1963, Vendler 1967 ve Dowty 1979’da olgunlaştırılan bu hâl türlerini görünüş kuramı altında toplamış ve bitirme hâl türünden ayrı olarak doğal sonnokta içermeyen ya da anlık olarak tanımlanabilecek *anlıkgerçekleşim*(semelfactive) hâl türünü de bu sınıflamaya eklemiştir. Ancak anlıkgerçekleşim hâl türü, literatürde olduğu gibi bu çalışmada da bitirme hâl türü eylemleriyle beraber değerlendirilmekte ve ayrı bir ulam olarak ele alınmamaktadır.

Durum hâl türünün doğasında, durağan ya da sabit olma biçiminde tanımlanabilecek bir özellik bulunmaktadır. Smith (1991:37), durağan bir biçimde

gerçekleşen ve sıradan sonnoktaları olan *durum* eylemlerini, *own the farm* ‘çiftlik sahibi ol’, *be in Kopenhag* ‘Kopenhag’da ol-’, *be tall* ‘uzun boylu ol-’, *believe in ghosts* ‘hayaletlere inan-’ biçiminde örneklemetedir. Durumlar aynı zamanda *durağanlık*(stativity) özelliğinden dolayı herhangi bir durum *değişimi*(change of state) içermemektedir. Başlamaları ya da bitmeleri durumun bir parçası olmamaktadır. Çünkü durumların başlangıçlarında ya da bitişlerinde bir önceki *olay* ya da duruma bağlı olarak mutlaka *durum değişimi* vardır (Smith 1983:481).

Edimsellik, fiziksel ya da bilişsel süreçler içeren ve gerçekleşimi belirli bir zaman dilimi gerektiren hâl türü olarak kuramda kendini göstermektedir. Ancak, bu zaman dilimi çok uzun değildir. Smith (1991:27), edimsellik hâl türünü, olayın gerçekleşmesi için çaba ve zaman harcanmasını gerekli kılan hâl türü olarak tanımlamaktadır. Bu tanım çerçevesinde, edimsellik hâl türü *revolve* ‘döndür-’, *laugh* ‘gül’, *stroll in the park* ‘parkta gezin-’, *eat cherries* ‘vişne ye-’ gibi eylemlerle örneklenebilmektedir (Smith 1991:44).

Edimsellik, Shrai ve Andersen (1995:744)’de ise sıradan bir sonnoktası olan, yapısı, özellikleri her koşulda, her yerde aynı olan ve gerçekleşimi belirli bir süre içeren *hâl türü* olarak tanımlanmaktadır. *Run* ‘koş-’, *sing* ‘şarkı söyle-’, *play* ‘oyna’, *dance* ‘dans et-’ eylemleriyle örneklenebilmektedir. Örneğin, *Burak koşuyor* tümcesindeki *koş-* eyleminin niteliği her yerde ve her koşulda aynı olmaktadır. Kısacası *koş-* eylemini duyan herkeste aynı imge oluşmaktadır.

Shrai ve Andersen (1995:745), tamamlama hâl türünü ‘*belirli bir ölçüde süre içeren tamamlama eylemlerinde tek ve değişmeyen bir sonnokta vardır. O da eylemin tamamlanmasıdır*’ biçiminde açıklanmaktadır. Bu tür için *make a chair* ‘sandalye yap-’, *to built* ‘bina yap-’, *walk to the school* ‘okula yürü-’, *repair the radio* ‘radyo tamir et-’, *to drink a glas of wine* ‘bir bardak şarap iç-’ gibi eylem örneklerini örnek olarak vermektedir. Bu eylemlerden anlaşılabilceği gibi ortada tek bir hedef vardır ve hedefe ulaşıldığında olay tamamlanmış olmaktadır. Yani *sandalye* ya da *binanın yapımının* tamamlanması eylemin gerçekleştirilmiş olduğunu göstermektedir. Lyons (1990:711), tamamlama hâl türü içinde yer alan eylemlerin gerçekleştirmelerinde belirli bir sürenin geçmesi gerekliliğine dikkat çekmekte ve bu *eylemlerin* zaman içinde mutlaka bir sonnoktalarının olduğunu söylemektedir. Bu yaklaşım, Smith 1991 tarafından yapılan tamamlama hâl türü betimlemesi ile de örtüşmektedir.

Görünüş kuramında ve görünüş çalışmalarında bitirme olarak adlandırılan hâl türü kısa sürede gerçekleşen ve belirli bir zaman dilimiyle sınırlanabilen eylemleri

içermektedir (Shrai ve Andersen 1995:745). Shrai ve Andersen (1995:745) bu hâl türünü *recognize* ‘tanı-’ ve *die* ‘öl-’ gibi eylemlerle örneklemede ve bu eylemlerin anlık zaman dilimlerinde gerçekleştiklerini söylemektedirler. Lyons (1990:712), bitirme hâl türü içinde yer alan eylemlerin olay gösterdiklerini ancak anlaksal oldukları için, tamamlama ya da edimsellik eylemleri gibi süreç içermedikleri görüşünü öne sürmekte, dolayısıyla bu hâl türü içinde yer alan eylemlerin süreç gösteren belirteçlerle birarada kullanılmadıklarına dikkat çekmektedir. Erguvanlı-Taylan (1996:155) da bitirme eylemleri ile tamamlama eylemleri arasındaki en önemli farkın, eylemin gerçekleşim sürecinde ortaya çıktığını olarak vurgulanmaktadır.

3. Yetişkin Dili Sözlü Anlatı Metinlerinde Zaman Belirteci-Hâl Türü Etkileşimi

3.1 Niteliksel Gözlemler.

Bu çalışmanın amacı Giriş’te de belirtildiği gibi, zaman belirteçlerinin bir tümce içinde yer alan eylemin sözlüksel görünüşünü belirlemede oynadıkları rolleri, anlatı metinlerine dayalı yetişkin dili verisi üzerinden sorgulamak ve zaman belirteci türlerinin hangi tür hâl türleriyle kullanıldıklarına ilişkin bir önbiçimleme oluşturmaktır. Bu nedenle çalışmada, bir yandan Türkçedeki zaman belirteçlerinin içsel görünümüne dönük betimlemelere ulaşmak diğer yandan da genel anlamda eylem-üye yapısı özel anlamda da eylem-belirteç etkileşiminin yetişkin dilindeki düzenlenişini saptamak hedefi belirginleşmektedir.

Tablo 1’de anlatı metinlerine dayalı veri tabanından ulaşılan zaman belirteçlerinin listesi verilmektedir. Niteliksel açıdan, sözcüksel çeşitlenmeye bakıldığında, tablodan da izlenebileceği gibi, zaman odaklı belirteçlerin diğerlerine göre çok daha fazla kullanım çeşitlenmesi seğilediği görülmektedir. Sözcüksel çeşitlenme açısından ortaya çıkan bu görünüm, çocuk dilindeki kullanım çeşitlenmesi ile eşdeğer bir niteliktedir. *Zaman odaklı belirteçler* içinde değerlendirilen *bir kere, o sırada, ondan sonra, sonra, şimdi* belirteçlerinin kimi kullanımları ise taşıdıkları söylem değeri bağlamında ele alınmış ve geçiş sözü olarak değerlendirilmiştir. Bu belirteçlerin taşıdıkları söylem değeri nedeniyle gerek çocuk dilinde gerekse yetişkin dilinde yoğun kullanım sıklığı sergilemeleri, daha kapsamlı olarak incelenmelerini gerekli kılmaktadır. Ancak bu çalışmada zaman belirteçleri, salt bir eylemin gerçekleşme zamanı açısından taşıdıkları değerlerle ele alınmaktadır. Dolayısıyla söylem niteliği taşıyan belirteçler, bu çalışma kapsamında değerlendirilmeyecektir.

SIKLIK	Arada, birkaç defa, birkaç defa daha, bir daha, üçer kez, iki haftada bir
SÜRERLİK	Hala, sürekli, uzun zamandır, geçmişten, yıllardır, Ağustosun sonuna kadar, akşama kadar, bir ay kadar, bir hafta boyunca, bir iki ay kadar, bir saat kadar, dört saat boyunca, gece boyu, mezuniyete kadar, saat üçe kadar, saatler boyunca, sene boyunca, şimdiye kadar,
TAMAMLAMA	Artık, bayağı zaman, biraz
ZAMAN ODAKLI	Ağustos ayında, akşam, akşam üstü beş civarı, altı ay, altı yıl önce, altıncı ayda, an, ardından, asla, aynı zamanda, belli bir süre sonra, beş dakika, beşe yakın, bir akşam, bir anda, bir ara, bir ay, bir ay sonra, bir defasında, bir gece, bir gün, bir hafta, bir hafta sonra, bir hafta sonrasında bir sabah, bir iki hafta, bir iki saat, bir kere, bir saat, bir sene, bir süre sonra, biraz sonra, birinci sene, birkaç ay, birkaç gün sonra, birkaç hafta, birkaç saatte, bu arada, bu devirde, bu kez, bu saat, bu saatten sonra, bu sırada, bugün, bundan önce, bütün gece, bütün gün, bütün sene, Cumartesi günü, daha, daha önce, daha önceden, daha öncesinde, daha sonra, dönem ortasında, dört beş aydır, dün, düşündüğün an, ertesi gün, gece, gece yarım gibi, mutlu bir an, o yıl, o zaman, o zaman da, on dakika, on dört Şubat'a, on iki gibi, on iki saati, on yedi Eylül, ondan beri, ondan sonra, ondan sonra da, ondan sonraki gün, ondan sonraki üç gün, öğleden sonra, öğlen, önce, öncelikle, Pazartesi günü, Ramazanda, saat 11.30'da, sabah, sabahın beşi, sabahın bir körü, sabahleyin, sekiz ay, şu saat, şu saatte, üç ay boyunca, üç dakika içinde, yakında, yaz tatili, yaz tatiline, yazın, yemek saatinde, yoğun anlar, zaman zaman

Tablo 1: Veri tabanından ulaşılan belirteçlerin listesi

Tablo 2'de ise, anlatı metinlerine dayalı veri tabanından elde edilen eylemlerin hâl türlerine göre dağılımları verilmektedir. Niteliksel çeşitlenme açısından bakıldığında, durum hâl türü eylemlerinin birinci sırada, bitirme ve tamamlama hâl türü içinde değerlendirilen eylemlerin ise ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. Edimsellik eylemleri, çocuk diline ilişkin olarak yapılan çalışmada (Gökmen, 2003) olduğu gibi bu çalışmada da en az kullanılanlar olarak veri tabanında temsil edilmektedir.

BİTİRME	aç (ateş), aç (gözümü), açıl (kapı), akla (aklına) gel, al (nefes), atla, atlat, bağır, bak (arkaya/yüzüne), başla, bayıl, bin (arabaya), bul (anahtarı), çarpıl, çek (köşeye), çık (babası, balkona, dışarı, evden, gazetelere, hastaneden, sonuç), çöz, dağıl (ev), dayak ye, döv, dur, durdur, fark edil, fark et, fırla,geç (arabayı, film şeridi gibi, gözünün önünden), geçir (mide kana), gir (araya, hapse, içeri), git (çarpıp, karşı komşuya), gör, götür, hatırla, in, kaç, kaldır (hastaneye), kalk, kavga et, kilitle, kız, kırıl, kork, panikle,saçma gel, sallan, sapıt, silah sıkıl, sinirlen, soğuyuver, solla, şaşır, tanış, tara, tokat çak, tokat vur, tut, unut, uyandır, uyandırıl, üstüne çık, ver (haber), yakala, yat, yatır, yırt
DURUM	abart, açıl (derdini söyle), alış, at (kendini eve), atıp tut, ayrıl, başla (ağlamaya hava kararmaya, bekle, beyazlaş (her taraf), bil, bit, bitir (üzdü), boşal (kaynar sular), boşal (sinirleri), bul (başka bir insan), çağrıl (tekrar), çalış (aramaya), çalış (teselliye), çek (bir durumu), don, dönüş (sevince), dua kabul edil, dur, duy (ilgi), düş (tansiyonum), düşün, etkile, etkilen, geç, geçir, gel (kanlar üzerine), gel (sesler), gir , gör (üzgün), hisset, hüzne boğ, ilerle (ders), inan, iste, iyileş, kafasının etini ye, kal, kestir (tahmin), kurtul, mantıklı gel, moral ver, nefret et, oku (dua), ol (akşam, ameliyat, ateşli dönemleri, bahtsız, bir daha,bir olay, bir sene, bunlar, çocuğu, daha kötü, depres, düğün, haklı, her şey, hoşgörölü, iyi, karışık, kış şartları ağır, kontrol, korkunç, küçük, lise üçte, mezun, ne, nişan, olay, sağlam, sapsarı, sınav, suçlu, şair, ünlü, yanımda, zor), otur, özle, rahatla, sabahla, sakinleş, sancılan, say (başlangıç), sev, sevin, sür, tahmin et, tak (arkana), taşı, ter at, titre, toparla (kendini), uç (deli gibi), ulaş (birine), uyan, uyu-uyukla, üzül, vefat et, yakala (ne düşündüğünü), yakış yaşa (hüzün), yorul, yumuşa
EDİMSELLİK	ağla, çalış, eğlen, gez, görüş, iç (sigara), konuş, oku (dua, kitap), öğren, sür (araba)
TAMAMLAMA	aç (kuşları/kafesi, telefon, televizyonu), ak (saç), al (hapse, odama, telefonu), alın (içtima), anla, anlat, ara, araştır, bahset, başla, beddua et, bırak, bırak (yurda), cesaretlendir, çağır, de, devam et, dön, dua et, dur (başında), duy, evlen, geç (idareci kadın), gel (gözünün önüne, haber, telefon , ziyarete), gerçekleştir, getir, gir, git, giy, gönder, gör (tedavi), gün alın, incele, izle, kapat (telefon), kazan, kirala, kur (barikat), planla, röntgen çekil, sor, söyle, tespit et, topla (saç), uğra, uzan, ver (ders, eğitim), yap (ne, bir şey, kaza, masaj, namus bekçiliği, öyle, plan, saç, şoförlük), yaptır, yat, ziyaret et

Tablo 2: Veri tabanından ulaşılan eylemlerin hâl türlerine göre dağılımları

Aşağıda zaman odaklı belirteçlere ilişkin olarak sözlü anlatı metinlerine dayalı veri tabanından ulaşılan örnekler ve değerlendirmelere kısaca yer verilecektir. Zaman odaklı belirteçler içinde değerlendirilenlerin en temel özelliği, belirli bir zamana odaklanılmış olma, eylemin belirli bir zaman dilimi içinde gerçekleştirilmiş ya da gerçekleştirilecek olmasıdır. Diğer bir deyişle başlangıç ve bitiş noktası belirli olan belirteçler, bu ulam içinde değerlendirilmektedir.

(7) Herhalde vazgeçti artık diye düşünüyoruz. *Sonra* Ağrı'dan bir telefon geldi bize.

(8) Hatta *sonra* kendimce düşündüm yani bu çocuğun ne suçu var sonuçta.

(9) *Sonra* babam bekçiyi aramış. Ne olduğunu falan öğrendi.

(10) Aldım kağıdı bir güzel şöyle roman gibi yazdım resmen. *Önce* olayı anlattım.

(7)-(10) arasında örneklenen *önce*, *sonra* türündeki zamansal süreklilik belirtenleri içinde yer alan zaman odaklı belirteçlerin veri tabanında genellikle tamamlama ve durum hâl türü içinde değerlendirilen eylemlerle kullanıldıkları görülmektedir. Özellikle de, *sonra* geçiş sözü olarak kullanılma durumları dışında 37 sıklıkla en çok kullanılan belirteç olarak yer almaktadır. Herhangi bir olay ya da durumlar dizisinin aktarımında, olay ya da durumların hiyerarşik düzenlenişini göstermenin yanısıra, söz konusu olay ya da durumun başlangıç ya da bitiş aralığına da işaret edici nitelik taşımaktadırlar. Veri tabanı açısından ilginç olan, bu iki belirtecin edimsellik ve bitirme hâl türleri ile kullanılmamış olmasıdır.

(11) Vedalaştık falan *ondan sonra* gitti bunlar. Biz içeri girdik *ondan sonra* kapıda Özlemle bekçi bizi durdurdu.

(12) *Biraz sonra* Mustafa arayacak diye beklerken birden işte sallanmaya başladı.

(11) ve (12) de örneklenen *ondan sonra* ve *biraz sonra* belirteçleri de tıpkı *önce* ve *sonra* gibi, eylemin gerçekleşme zamanını belirginleştiren ve aynı zamanda sınırlayan nitelik taşımaktadırlar. Bir arada bulunabildikleri eylemlere hâl türleri açısından bakıldığında da *ondan sonra* belirtecinin durum, edimsellik, tamamlama ve bitirme hâl türlerinin tümü ile, *biraz sonra*'nın ise sadece bitirme ve tamamlama hâl türleri ile kullanıldığı görülmektedir.

(13) Ya biz hiç konuşmuyoruz babamla tamam mı? *Şimdi* de konuşmuyoruz mesela.

(14) *Şimdi* tekrar hastaneye yattı.

(15) Ama yine de dört beş aydır sürekli kafalarının etini yiyorum. *Bugün* bana şunu yaptı. *Bugün* bana bunu yaptı diye.

(13)-(15) arasında örneklenen *şimdi* ve *bugün* belirteçleri ise eylemin gerçekleşme zamanına işaret etme özelliğini belirgin biçimde göstermektedirler.

Sıklık belirteçleri, eylemlerin gerçekleşme zamanlarını gösterme özelliklerine ek olarak, herhangi bir olay ya da durumun, yinelenmesi bağlamında kullanılmaktadır. *Arada, birkaç defa, birkaç defa daha, üçer kez, iki haftada bir* türünde *belirteç*lerle veri tabanında örneklenen bu ulam zaman odaklı belirteçlere göre oldukça az sayıda kullanılmıştır. Aşağıda (16)-(23) arasında sıklık belirteçleri örneklenmektedir.

(16) ... *Bir daha* gidemeyecekler.

(17) *Birkaç defa* gittim buna bir tane tokat vurdum.

(18) *Birkaç defa daha* yaptı bunu.

(19) Ben hatta *birkaç defa* kızdım.

(20) Ben *arada* üzülüyorum ama diğer taraftan da olacağı varmış diyorum.

(21) Şu an daha iyiyiz, *arada* görüşüyoruz. Arıyor babam. *Arada* bize geliyor.

(22) Doktor ‘Serum verecekler sana, *iki haftada bir* geleceksin’ dedi.

(23) O sırada bildiğim bütün duaları *üçer kez* okudum.

Sürerlik belirteçleri içinde değerlendirilen, *hâla, sürekli, uzun zamandır, geçmişten, yıllardır belirteç*leri, temasal süreklilik gösterenleri içinde yer almakta, eylemle ilgili belirsiz bir başlangıç durumu göstermekte ve söz konusu durumun, belirli bir zaman dilimi içindeki devamlılığına işaret edici nitelik taşımaktadırlar. Temasal süreklilik belirten niteliğindeki bu belirteçler, önceden değinilmiş bir olayın yinlendiğini veya süregeldiğini belirtmektedirler. (24)-(32) arasında yetişkin dilinden kullanımlarıyla örneklenen bu ulamın içinde yer alan belirteçler, tüm hâl türleri içinde yer alan eylemlerle bir arada kullanılmıştır veri tabanında.

(24) Bizim komşumuz var *yıllardır* şöförlük yapmış.

(25) Hani kaza yaptığım an var ya. *Sürekli* gözümün önünde bir şeyler çarpıp gidiyor.

(26) Ben ders anlatırken *sürekli* uyuyor.

(27) Şunları geç bunlar bizim başımıza bela açacaklar diyor *sürekli*.

(28) Cumartesi günü *uzun zamandır* görmediğim bir arkadaşım geliyor.

(29) Öztürk de öyle bir insan. Biz onlarla *sürekli* görüşüyoruz.

(30) ..... Çünkü *geçmişten* taşıdığım bir sorun vardı.

(31) Ben telaşlandım tabi, *hala* sallanıyor çünkü.

(32) Çok etkilendim. Etkisinden de *hala* kurtulamadım.

(33)-(36) arasında verilen, ... *kadar* ve ... *boyunca* gibi yapılarla oluşturulan belirteçlerin sürerlik içsel özelliklerini belki de en yalın biçimde yansıtma niteliği taşıdıkları söylenebilir. Bu tür belirteçlerin zaman aralığı gösterme özelliği çok belirgin bir biçimde kendini göstermektedir. ‘Tedavinin Ağustosun sonuna kadar devam etmesi’, ‘bir ay kadar düşünme’, ‘bir hafta boyunca zor nefes alma’ ya da ‘saatler boyunca bekleme’ ile örneklenen eylem-belirteç birliktelikleri, kimi zaman

eylemin başlangıç ya da bitiş zamanını, kimi zaman da hem başlangıç hem de bitiş zamanını gösterici özellik taşımaktadır. Bu iki belirteç öbeğinin de bütün hâl türleri ile kullanıldığı görülmektedir veri tabanında.

(33) İşte benim tedavim *Ağustosun sonuna kadar* devam etti.

(34) *Bir ay kadar* düşündüm.

(35) *Bir hafta boyunca* ben zor nefes alıyordum.

(36) *Saatler boyunca* bekledim.

Tamamlama belirteçleri, daha önce de belirtildiği gibi, olay ya da durum niteliğindeki eylemleri, belirli bir zaman aralığı ile sınırlamaktadır. Zaman odaklı belirteçlerden en belirgin farklılıkları, söz konusu duruma, zaman açısından bir göreceli olma değeri yüklemeleridir. Veri tabanında çok az sayıda bulunan bu belirteçler, (37)-(39)'da da örneklendiği gibi *artık*, *bayağı zaman* ve *biraz*'dır.

(37) *Artık* ne olur hiç bilmiyorum.

(38) Bir defasında ben çok sinirlendim buna. Herkes dinlerken bu bir yerde (...). *Artık* ben çekemez oldum.

(39) Yorulmuş adam, son güne kalmış herşey. *Biraz* uzanayım demiş içeride...

Tamamlanan eylemin zamansal aralığının yerinin belirlendiği bu türden belirteçlerde, (37) ve (38)'de yer aldığı biçimiyle, dinleyiciye aktarılan durumun belirsizliğine dayalı bir sonluluktan, (39)'daki biçimiyle 'uzanma eylemine' dayalı göreceli olan zamansal sınırlılıktan, söz edilebilmektedir.

Tamamlama belirteçleri ulamına ilişkin olarak yapılabilecek değerlendirmeler, veri tabanındaki çok az sayıda temsil edilmeleri nedeniyle kısıtlayıcı olmaktadır. Bu belirteç türüne özgü saptamalar için daha geniş bir örnekleme gereksinim bulunmaktadır.

3.2 Niceliksel gözlemler

Yetişkin diline ilişkin veri tabanının Excel 6.0'da yapılan istatistik değerlendirmelerine bağlı olarak ulaşılan sonuçlar üç ulamda ele alınmıştır.

a. Veri tabanından ulaşılan zaman belirteçlerinin sıklık değerleri ve yüzdeleri (Bkz. Tablo 3).

Zaman Belirteçleri	Sıklık	Yüzde
Sıklık B.	13	%2
Süreklilik B.	36	%7
Tamamlama B.	8	%1
Zaman Odaklı B.	488	%90
Toplam	545	%100

Tablo 3: Veri tabanında temsil edilen zaman belirteçlerinin sıklık ve yüzdeleri

Daha önce sözü edilen amaçlar doğrultusunda, veri tabanını oluşturan örneklemeden ulaşılan 218 zaman belirteci Smith 1991 doğrultusunda sınıflanmıştır. Zaman belirteçlerinin sıklık değerleri ile Tablo 3’de verilmektedir.

b. Zaman belirteçleri ile birlikte kullanılan hâl türlerinin sıklık değerleri ve yüzdeleri (Bkz. Tablo 4).

Aşağıda Tablo 4’te, zaman belirteçlerinin birlikte kullanıldığı eylemlerin görünüş kuramı ilkeleri çerçevesinde hâl türlerine göre dağılımları verilmektedir. Bu tablodan da görülebileceği gibi durum, tamamlama ve bitirme hâl türleri herhangi bir zaman belirteci ile bir arada bulunmada yüksek kullanım sıklığı sergilemektedirler. Buna karşın edimsellik hâl türünün zaman belirteçleri ile birlikte kullanılmada tüm veri tabanında alt bir değer taşıdığı görülmektedir. Diğer ulamı içinde ise

değişik nitelikli zaman belirteçlerinin salt sözeylem değerinde olanları değerlendirilmiştir. Bu belirteçlerin içinde yer aldığı tümceler ve söz konusu tümcelerın eylemleri değerlendirilmediği için beraber kullanıldıkları hâl türleri de listelenmemiştir.

Hâl türleri	Sıklık	Yüzde
Durum	205	%37
Edimsellik	20	%4
Tamamlama	200	%37
Bitirme	120	%22
Toplam	578	%100

Tablo 4: Veri tabanında temsil edilen hâl türlerinin sıklık ve yüzdeleri

c. Zaman belirteçlerinin dört hâl türü (durum, edimsellik, tamamlama ve bitirme) ile kullanılma oranları ve sıklıkları (Bkz. Tablo 5).

Zaman Belirteçleri	Hâl Türleri	Sıklık	Ulam içinde yüzde	Toplam içinde yüzde
Sıklık B.	Durum	1	%7.69	%0.18
	Edimsellik	1	%7.69	%0.18
	Tamamlama	10	%76.9	%1.8
	Bitirme	1	%7.69	%0.18
Sürerlik B.	Durum	18	%50	%3.30
	Edimsellik	2	%5.5	%0.36
	Tamamlama	8	%22.2	%1.46
	Bitirme	8	%22.2	%1.46
Tamamlama B.	Durum	4	%50	%0.73
	Edimsellik	-	%0	%0
	Tamamlama	1	%12.5	%0.18
	Bitirme	3	%37.5	%0.55
Zaman Odaklı B.	Durum	184	%37.7	%33.7
	Edimsellik	17	%3.48	%3.11
	Tamamlama	181	%37.0	%33.2
	Bitirme	106	%21.7	%19.4
GENEL TOPLAM		545	%100	%100

Tablo 5: Hâl türlerine göre zaman belirteçlerinin kullanım sıklıkları ve yüzdeleri

Tablo 5 incelendiğinde görülebileceği gibi, en belirgin bulgu olarak ortaya zaman odaklı belirteçlerle hâl türlerinin bir arada bulunma sıklığındaki yüksek değer çıkmaktadır. Tamamlama ve durum hâl türlerinin zaman odaklı belirteçlerle yoğun bir biçimde kullanıldığı görülmektedir. Anlatı metinleri bağlamında ortaya çıkan bu değer, kimi yönleriyle çocuk diline dayalı veri tabanındaki bulgularla benzerlik taşımaktadır.

Sonuç

1. Yetişkin dili sözlü anlatı metinlerine dayalı veri tabanında en çok kullanılan belirteç türü zaman odaklı belirteçlerdir (Bkz. Tablo 3). Yetişkin dilinde zaman belirteci kullanımına dönük bu sonuç, kullanım hiyerarşisi açısından da ipucu vermektedir. Gökmen 2003'te, çocuk dilinde 2.5-4.0 yaş aralığındaki çocukların

sözlü anlatılarında zaman odaklı belirteç türünü diğer türlere oranla daha çok kullandıkları sonucuna dayanılarak, edinim hiyerarşisi ve kullanım hiyerarşisi arasında koşutluk olduğu görülmektedir.

2. Genel anlamda, zaman odaklı belirteçlerin, diğer türlere göre yoğun kullanım sıklığı sergiledikleri sonucunun yanısıra, özel anlamda bu belirteç türünün bütün hâl türleri ile yüksek kullanım sıklığı gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak, durum hâl türü ile gerçekleştirilen bu birliktelik (zaman odaklı belirteç ve hâl türü etkileşimi) 184 sıklıkla veri tabanındaki en yüksek değeri taşımaktadır (Bkz. Tablo 5). Gökmen 2003'te çocuk dilindeki kullanım düzenlenişine bakıldığında ise, bu belirteç türünün tamamlama hâl türüyle daha çok kullanıldığı ve bu iki olgunun çift yönlü gerektirim ilişkisi kurduğu sonucuna yer verilmektedir. Bu çalışmada ulaşılan değerler incelendiğinde, tamamlama hâl türü ile zaman odaklı belirteçlerin kullanım hiyerarşisi açısından ikinci sırada olduğu görülmektedir. Ancak, tamamlama hâl türü ile sıklık açısından kendisinden önce gelen durum hâl türü arasındaki fark 3'tür. Değişik veri tabanlı (doğal konuşma ortamları gibi) çalışmalarla bu iki olgunun ayrıntılı bir biçimde incelenmesi gerekmektedir. Yetişkin dili açısından ortaya çıkabilecek olası sonuç, çocuk dilinin önbiçimleme niteliği taşıdığı savını güçlendirilebilecektir.

3. Sıklık belirteçlerinin en yüksek kullanım sıklığı sergileyerek bir arada kullanıldığı hâl türü tamamlama, sürerlik belirteçlerinin ise durumdur (Bkz. Tablo 5).

4. Tamamlama belirteçleri veri tabanında çok az bir sıklık ve oranla temsil edilmektedir. Bu belirteç türünün kullanımı, veri tabanında durum (4), tamamlama (1) ve bitirme (3) hâl türlerinde görülmüştür (Bkz. Tablo 5). Gökmen 2003'te çocuk dili veri tabanından ulaşılan sonuçlar ve yetişkin dili kullanımları açısından bu çalışmada ulaşılan sonuçlar çok yakın benzerlik değeri taşımaktadır. Bu belirteç türünün diğerlerine göre daha az dilsel gerçekleştirim düzlemine çıktığı sonucuna ulaşılabilmektedir.

5. Tamamlama belirteçleri ulamı içinde yer alan artık, bayağı zaman, biraz biçimde gözlemlenen sözcüksel çeşitlenmenin edimsellik hâl türü ile hiç kullanılmadığı saptanmakla birlikte, ortaya çıkan bu eğilime ilişkin olarak yapılabilecek herhangi bir değerlendirme için daha geniş ve belki de çeşitlenmiş bir veri tabanına gereksinim bulunmaktadır (Bkz. Tablo 5). Bu sonuç Gökmen 2003'te yer verilen çocuk diline yönelik bulgularla koşutluk göstermektedir.

6. Niteliksel ve sözcüksel çeşitlenme açısından bakıldığında ise, en çok kullanılan belirteçler, şimdi (37), ondan sonra-(da) (36), sonra-(da) (34), o sırada (26), hemen (14), o zaman- (da) (14), ertesi gün (12), sürekli (8), bir gün (8) ve bir anda (8)'dir. Ayrıca bu belirteçlerin tümü zaman odaklı belirteçler ulamı içinde yer

almakta, temasal ve zamansal süreklilik gösterme açısından metin sürücü işlevi taşımaktadırlar. Anlatı metinlerinin düzenleniş özellikleri düşünüldüğünde söz konusu belirteçlerin herbirinin herhangi bir olay ya da durumu, zamansal hiyerarşi içinde dinleyiciye aktarmada kullanılacak türden oldukları görülmektedir.

Bu çalışmanın başlangıç noktası çocuk dilinde ulaşılan bulguların yetişkin dilindeki görünümünü belirlemek, zaman belirteçleri kullanımı açısından çocuk dili ve yetişkin dilinin ne ölçüde benzerlik taşıdığına anlatı metinleri bağlamında değinmektir. Zaman belirteçlerinin öncelikle çocuk dilinde betimlenmesinin yetişkin dili açısından kimi pratik yararları olmaktadır. Aynı zamanda çocuk diline dönük bulguların yetişkin dilindeki görünümünün betimlenmesi gerek edinim hiyerarşisinin, gerekse kullanım hiyerarşisinin betimlenmesi açısından oldukça işlevsel bir yarar sağlayacaktır. Dolayısıyla eylemlerin sözcüksel görünüşleri ve zaman belirteçleriyle birliktelik koşullarına ilişkin olarak ulaşılan her bulgu, hem çocuk dili hem de yetişkin dili üzerine yapılan çalışmalara dönüt sağlayacaktır.

Kaynakça

- Aksu-Koç, A. 1993. Anlatı yapısının kavramsal ve dilsel gelişimi. *Dilbilim Araştırmaları* 1993. Ankara: Hitit Yay. 51-60.
- Bennet, M. 1981. Of tense and aspect: One analysis: P Tedeschi-A. Zaenen (Yay.) *Syntax and Semantics*. New York: Academic Press Yay. 13-29.
- Carlson, L. 1981. Aspect and quantification. P Tedeschi-A. Zaenen (Yay.) *Syntax and Semantics*, New York, Academic Press Inc. 31-64.
- Erguvanlı-Taylan, E. 1996. The parameter of aspect in Turkish. A. Konrot (Yay.) *Modern Studies in Turkish Linguistics: Proceedings of the 6 th International Conference on Turkish Linguistics*. Eskişehir, Anadolu Üni. Yay. 153-168.
- Gökmen, S. 2003. Görünüş kuramı çerçevesinde zaman belirteci- hâl türü etkileşimi. A. Kıran-E. Korkut- S. Ağildere (Yay.) *Günümüz Dilbilim Çalışmaları*, Multilingual Yay. 82-97.
- Kılınc, B. 2001 *Sözlü anlatı çözümlemesi: Veri tabanlı bir uygulama örneği*. Ankara Üniversitesi Bitirme Tezi.
- Lee, C. 1999. Aspect in Korean psych-Predicates: W. Abraham-L. Kulikov (Yay.) *Tense-Aspect, Transitivity and Causativity-Essays in Honour of Vladimir Nedjalkov*. Amsterdam. John Benjamin Yay. 223-249.
- Lyons, J. 1990. *Semantics Volume 2*. Cambridge: Cambridge Un. Press.
- Mourelatos, A.P.D. 1981. Events Process, and States. P Tedeschi-A. Zaenen (Yay.) *Syntax and Semantics*. New York: Academic Press Inc. 191-212.
- Shrai, Y. and R. W. Andersen 1995. The acquisition of tense- aspect morphology- A prototype account. *Language* 71. 743-762.
- Smith, C. 1983. The theory of aspectual choice. *Language* 59:3. 479-501.
- Smith, C. 1986. A speaker based view of aspect: *Linguistics and Philosophy Volume 9*, no.2- May 1986. Coper, R. and R.E. Grandy Yay. 97-115.
- Smith, C. 1991. *The Parameter of Aspect*. Dordrecht: Kluwer Academic Pub.
- Vlash, F. 1981. The Semantics of the Progressive. P Tedeschi-A. Zaenen (Yay.) *Syntax and Semantics*. New York. Academic Press Inc. 271-292.
- Vendler, Z. 1967. *Linguistics in Philosophy*. Cornell: Cornell Uni. Press.